

**De boekhouder
Bas Jacobs**

De Groene Amsterdammer (2006), 38, p.9

Nederlands schatkistbewaarder sluit zijn 12-jarige carrière af met een sluitende overheidsbegroting. Op prinsjesdag presenteerde een trotse Gerrit Zalm het koffertje met de Miljoenennota. Waarom trots? De overheidsfinanciën staan er nu slechter voor dan aan het begin van kabinetten Balkenende.

Ondanks de sluitende begroting is er allerminst reden voor euforie. En er is al helemaal geen gegronde reden te denken dat dit kabinet de vergrijzingsproblematiek voor eens en voor altijd heeft opgelost.

De afwezigheid van een tekort op de begroting en de niet toenemende staatsschuld geven een ernstig vertekend beeld van de gezondheid van de overheidsfinanciën. De staatsschuld, hoewel belangrijk, vertelt niets meer en niets minder dan dat we in het verleden op te grote voet hebben geleefd. Of de overheidsfinanciën werkelijk gezond zijn, hangt echter van de toekomst af.

De Nederlandse overheid is toekomstige verplichtingen aangegaan waar ze niet zomaar onderuit kan: de ouderdomspensioenen, de zorgvoorzieningen, het onderwijs, noem maar op. Tegenover deze verplichtingen in de toekomst staan natuurlijk ook de belastingopbrengsten uit arbeid, consumptie, pensioenen en winsten van bedrijven.

Als de overheid in de toekomst meer uitgeeft dan dat ze binnenkrijgt ontstaat een latente schuld. Met andere woorden, de rekeningen die morgen op de mat vallen bij het Ministerie van Financiën dienen te worden opgeteld bij de uitstaande staatsschuld om te weten of de overheidsfinanciën er inderdaad zo schitterend bijstaan.

Hoewel de staatsschuld de laatste jaren vrijwel stabiel is gebleven op zo'n 50% van het nationaal inkomen, zijn de toekomstige verplichtingen daarentegen explosief toegenomen. Met name door de vergrijzing wordt er in de toekomst veel meer uitgegeven dan er aan belastinggeld binnenkomt. Maar ook de uitputting van de aardgasvoorraad slaat een gat in de begroting.

Volgens cijfers van het CPB was in 2000 de totale schuld van de collectieve sector ongeveer 30% van het nationaal inkomen. Dat komt neer op een overheidsschuld van circa 10.000 euro per hoofd van de bevolking. Nu, in 2006, is de schuld van de collectieve sector zes keer groter geworden. Twee maal het nationaal inkomen oftewel 60.000 euro per inwoner. Een modale werknemer moet daar twee jaar voor werken.

Zalm maakt een fatale fiscale fout door te suggereren dat de overheidsfinanciën er nu beter voorstaan. Het is alsof hij vrolijk de bloemetjes buiten zet omdat hij niet meer rood staat, maar even vergeet dat door een rotte fundering zijn huis op instorten staat, zijn vrouw werkloos is geworden en oma dringend extra verzorging nodig heeft.

De overheidsfinanciën staan er nu slechter bij dankzij en ondanks Zalm. Door de lage rente en de sluipende beurscrash aan het begin van deze eeuw werd het pensioenvermogen uitgehold. Zalm's opvolger zal daarom veel minder belastingopbrengsten op de pensioenen incasseren.

Zalm zelf kan hier natuurlijk helemaal niets aan doen. Ook kan Zalm niet zo heel veel doen aan de stagnerende groei van arbeidsparticipatie van vrouwen. Als er minder mensen werken, dalen de belastingopbrengsten. Het kabinet heeft de zaak wel verergerd door de werkgeversbijdrage voor de kinderopvang af te schaffen, maar komt hier in haar laatste begroting van terug.

Het kabinet heeft de overheidsfinanciën ook ondermijnd met de introductie van de nieuwe zorgverzekering. Door de samenvoeging van het ziekenfonds en de private zorgverzekeringen is de solidariteit tussen jong en oud versterkt waardoor de kosten van de vergrijzing verder worden opgestuwd.

De kabinetsingrepen in de WAO hebben een positieve bijdrage geleverd. De keuringseisen zijn aangescherpt en bedrijven moeten nu twee jaar lang het loon van zieke werknemers doorbetalen. De instroom in de WAO is tot staan gebracht en dat levert op termijn vele miljarden op. De verslechtering door de stijgende zorgkosten wordt daarmee ruimschoots goedge maakt.

Netto heeft het kabinet de overheidsfinanciën dus niet verslechterd met haar beleid. Maar daarmee is ook alles gezegd. Kabinet Balkenende heeft namelijk jammerlijk gefaald om de vervroegde uittrekking aan te pakken met maatregelen in de VUT en pre-pensioenen.

Een akkoord met de vakbeweging ketste, mede dankzij een zuinige Zalm, op een paar honderd miljoen euro af. Het resultaat: een slap aftreksel waarin vervroegde uittrekking alsnog via een gedrochtelijke levensloopregeling mogelijk werd gemaakt. De overige kabinetsingrepen heeft de vakbeweging vakkundig gerepareerd. Ondanks dreigementen zijn de ondergravingen van het kabinetsbeleid algemeen verbindend verklaard in de CAO's. Volgens het CPB is het effect van het kabinetsbeleid op de arbeidsdeelname van ouderen nihil.

De koppige boekhoudersmentaliteit van Zalm leverde een korte-termijnwinst van een slordige paar honderd miljoen euro op, terwijl de overheid vele miljarden belastingopbrengsten misloopt omdat ouderen niet langer werken. 'Il duro' heeft zijn reputatie op Italiaanse wijze gered. Het financieringstekort is inderdaad onder de 3% gebleven, maar met forse schade aan de overheidsfinanciën op lange termijn.

Ook in zijn laatste bedrijf is Zalm's bijdrage aan gezondere overheidsfinanciën dubieus. Zalm vervalt met het zoet na het zuur in oude Paarse gewoonten. Tijdelijke meevallers vanwege hoge gasopbrengsten, ruime WW-fondsen en lagere rentelasten financieren permanente uitgavenverhogingen en lastenverlichting.

Zalm heeft om electorale redenen ook zijn zinnige voorstel om de AOW-leeftijd te verhogen ingeslikt. Hij levert daarmee een destructieve en onwaarachtige bijdrage aan het toch al volledig verkrampte debat over de toekomst van de AOW.

Zalm had aanvankelijk het imago van een degelijke boekhouder maar door zijn opportunisme is dat inmiddels afgebladderd. Hij maakt ten onrechte goede sier met een sluitende begroting, terwijl hij dondersgoed weet dat er een paar gepeperde rekeningen aankomen. Het is een armoedige afscheid van 'il contabile'.